

HONGMANY SYPHONE

Szent István és az indokínai keresztény misszió

A magyar szentek legendáriumának egy XVIII. századi kiadásában található egy életrajz, amely egy Máté nevű remetéről szól. Ebben nagyon fontos motívumok vannak, amelyek bizonyítják az indokínai térítés beindulását is ugyanebben az időben, de megvilágítja a történeti előzményeket is.

„Az örök emlékezetre méltó Escandelei Máté budai polgár volt. Cselekedeteit, mivel az emberek egyáltalán nem ismerték, a szent elrendelés könyve őrizte meg. Azután, hogy I. István király alatt Magyarországra bevitték az evangélium fényét, ő – aki arra vágyakozott, hogy sok szent helyre a szentség megtekintése céljából elbocsássák – elment Jeruzsálembe. Az Üdvözítő nyomaival jelölt helyeket fogadalmak szerint megnézte. És úgy elfogta a szentség iránti szeretet, hogy a Sion-hegy egy zugába rejtőzött, és néhány éven keresztül remeteéletet élt. Miután már Isten szeretetében égett testestől-lelkestől, hevesen kezdett vágyakozni arra, hogy másokat is ezzel a szeretetével lobbantson lángra. Kiváltképp azokat akarta megismertetni Istennel és az ő küldöttjével, Jézus Krisztussal, akik a nagy távolság miatt nem láthatták őt.

Tehát, miután ezt elgondolta és isteni végzésből – bizonyosan azoknak a példájára, akik a régebbi századokban már sokszor megtették ezt az utat az evangélium ügyében – meg is fogadta, az indiaiakhoz ment.

Hosszú és fáradtságos szárazföldi és tengeri hányattatás után Sziám-ba érkezett, és innen végül a kínai tartományokba is bejutott.

Ott nagyon sok embert térített meg igehirdetésével és csodái sokaságával. Számtalan csodája között feltámasztott öt halottat is. A boncok babonásgait leküzdve sok embert nyert meg Krisztusnak, ezért azoknak a gonosz szándéka többször ellene támadt. Végül törbe csalták, és halandó életének fenséges vértanúsággal vetettek véget.

Az őslakók ma is (a XVIII. században!) tisztelik emlékét. Ezt Johannes Locena és Petrus Jarricus írják le műveikben. Ők pedig ezeket azokra a portugálokra való hivatkozással adják hírül, akik közül

néhányat a kínaiak elfogtak és az ország belsejébe hurcoltak. Egyik városnál észrevettek ők egy kőből állított keresztet. A földre borultak előtte. Amikor a hely őslakosai ezt észrevették, ők is azonnal letérdeltek. Kezeiket az ég felé emelték és imádkozni kezdtek. Azután a kereszt talapzatát csókokkal illették és ezt mondták az ő hazájuk nyelvén: Jézus Krisztus, Jézus Krisztus. Mária, a szűz fogant, a szűz szült és szűz maradt.

Ezek nagyon megörültek, hogy az ő hitüket valló idegen emberekre találtak. Városukba vezették őket. Ott egy kettőszáz évnél régebbi, hazai írásjelekkel teleírt könyvet hoztak elő, amelyben világosan olvasható volt mindaz, amit Escandelei Mátéről elsoroltunk. Azt a vallást, amelyet megtanultak őseiktől, akiket Máté avatott be ebbe, sértetlenül megőrizve adták tovább utódaiknak, mindig ugyanúgy, és ilyen sokáig egyedülálló tisztelettel emlékeztek ősatyáik hitére.”

Röviden vázolja a történet fontosabb motívumai: Escandelei Máté magyarországi személy volt, ahol Szent István király idejében tértek át a keresztény vallásra. Ez a Máté a kereszténység szent helyeinek meglátogatására vágyakozott. El is utazott a Szentföldre. Itt remeteségbe vonult, majd elhatározta, hogy olyan népek közé megy Krisztus hitét hirdetni, ahol még sohasem hallottak róla. Így jutott el Indiába, majd „hosszú és fáradságos szárazföldi és tengeri út után Sziámba”, ahonnan Kína felé indult tovább. Az őslakosokat térítve végül vértanúhalált szenvedett. Évszázadokkal később ide vetődött portugálok bizonyították, hogy Jézus tanításai mellett a magyarok körében különösen tisztelt Szűz Mária kultuszát hirdette. Puskely Mária az ő működését nagyon óvatosan a XI. vagy a XIV. századra datálja. Szent István idejében azonban itt Magyarországon is olyan nagy szükség volt térítőkre, hogy a király olyan Szentföldre igyekvő zarándokokat is erővel itt tartott, mint amilyen Szent Gellért volt. A legenda különben sem azt mondja, hogy Máté az ő korában élt, csak azt, hogy az ő uralma alatt térítették meg a magyarokat. Ha tehát feltételezzük, hogy Máté neve mellett nem véletlenül szerepel István király neve, akkor még négy ilyen királyt vehetünk gyanúba. Ezek közül IV. István ellenkirály eleve kizárható, II. István mellett sem szólnak különösebb érvek, III. István

uralma előtt már lezajlott a 2. keresztes hadjárat (1147-1149), tehát ekkor sem lehetett olyan lelkesítő légkör, amely Mátét zarándoklatra készítette volna. Nagyon fontosnak tartjuk azt a megjegyzést, hogy e szent ember a Távol-Keletre szándékozott menni. A keleti missziót pedig ténylegesen a koldulórendi szerzetesek, a dominikánusok és ferencesek kezdték meg. Mind a két rendet a XIII. század elején alapították, ezért hát csak egyetlen István, sorrendben az V. jöhet számításba Máté neve mellett. Ha ez helytálló, akkor tehát a legendában előadott történet a XIII. század végére keltezhető. Erre az időre utalhat Máté családi neve is, amely valószínűleg elírás. Olyan ember írhatta le, aki olasz anyanyelvű lehetett és így az általa ismert Escandelére változtatta Budának a korabeli Ecilburg nevét. Ez a XIII. században kialakult hun–magyar történetben szerepel így. Azt is tudjuk, hogy arra a vidékre, ahol Máté térített, a XVI. század elején érkeztek portugálok, akiknek a helybeliek egy kettőszáz évnél idősebb kódexet mutattak, amelybe az ő tanításait leírták. A kódex kora is megerősíti feltételezésünket: a magyar hittérítő valamikor a XIII. század végén térített a keleti területeken.

Kérdés az: pontosabban hol? Tudjuk, hogy Sziámból indult Kínába. Sziám ekkor Laossal együtt Szukhothai királyságát alkotta. Ha tehát Máté eljutott Kínáig, akkor valahol a mai *Laosz északi részén* végezhette missziós munkáját.

A továbbiak megértéséhez annyit kell előrebecsátani, hogy a középkorban két Etiópiát ismertek, az egyiket Egyiptomtól délre, a másikat India és Kína között. Ez az utóbbi azonos volt tehát Indokínával vagy másképpen Hátsó-Indiával.

A ferencesek Kubilaj nagykanhoz érkező kínai misszióját Giovanni da Montecorvino vezette. Egyik 1305 januárjában kelt levelében elmondja, hogy írt neki az Indiában működő János testvér. A továbbiakban így folytatja: „Ugyanebben a levélben elmondja ő maga, János testvér, hogy ünnepélyes követek jöttek hozzá Etiópiából (vagy Etiópia valamely részéből) kérve, hogy készülődjön oda igehirdetés céljából vagy küldjön kiváló prédikátorokat, mivel boldog *Máté evangelista* és az ő tanítványainak ideje óta igehirdetőik nincsenek, akik őket Krisztus

hitében tanítanak; és sokan vágyakoznak arra, hogy Krisztus igaz hitéhez elérkezzenek. És ha oda testvéreket küld, mind megtérnek Krisztushoz, és igaz keresztényekké válnak. Mert vannak igen sokan keleten (*in Oriente*), akik csak névleg mondhatók keresztényeknek és Krisztusban hisznek, de az írásoknak és a szentek tanításainak nagy részét nem ismerik naiv együgyűséggel élve, mivel nincsenek igehirdetőik és tudósaik sem.”

Szinte bizonyosra vehető, hogy a sokszor lemásolt levélben az „escandelei” vagy „ecilburgi” jelző változott evangelistává, amely automatikusan vonzotta a szent (beatus) jelzőt. De elnyerhette ezt Máté akkór is, ha da Montecorvino tudott mártírháláláról.

Összefoglalva tehát azt mondhatjuk: Escandelei Máté a XIII. században, V. István uralkodása idején Magyarországon, Budán élt. Innen a Szentföldre zárandokolt, majd keletre, „Etiópiába” utazott. Az út hosszú és fárasztó volt, tehát biztosan nem egyedül utazott. Mivel olyan népeket akart téríteni, akik nem ismerik Krisztus evangéliumát, tovább ment Indiánál, de ugyanakkor az akkor Kínában uralkodó mongolokhoz sem kíváncszott, mert azokhoz már többször eljutottak térítők. A legnagyobb valószínűsége tehát annak van, hogy a Mekong folyó mentén hirdette a kereszténységet, és így Laosz első hittérítőjének tekinthetjük.

Ezzel a néhány szerény adattal kívántam csupán kiegészíteni mindazt, amit Máté misszionáriusról eddig tudtunk. És nagyon örülök annak, hogy az első európai ember, aki hazámba nem puskával, hanem a szeretet tanításával érkezett, éppen Magyarországról jött hozzánk.

Irodalom

Balanyi György: *Montecorvinói János*. Bp., 1930.

Caillaud, Romanet: *Mathieu Escandel, le premier martyr, Chrétien en China*. Compte Rendu de la Société Géographique du Paris, 1886. no. 5 pp. 528–542.

Caterino, C.: *Il primo missionario della Cina, Giovanni da Montecorvino dei Fratelli Minori*. Napoli, 1927.

Lévay Mihály: *A katolikus hittérítés története*. I–II. Bp., 1937.

Prileszky, Johannes: *Acta Sanctorum Ungariae*. Tyrnaviae, 1744, Appendix: 75–77.

Puskely Mária: „Virágos kert vala híres Pannonia...”. Bp., 1994., 143–149. p.

- Samaleuk, Ven Maha Phoung: *The short history of Phra That Luang Vientiane Laos*. Vientiane, 1986.
- Soranzo, Giovanni: *Il papato, l'Europa christiana e i Tartari: un secolo di penetrazione occidentale in Asia*. Milano, 1930.
- Van den Wyngaert, Anastase: *Jean de Mont Corvin O.F.M. Premier évêque de Khambaliq (Pe-King) (1247–1328)*. Lille, 1924.
- Van den Wyngaert, Anastase: *Sinica Franciscana*. I. Itinera et relationes fratrum minorum saec. III et XIV. Quaracchi, 1929.
- Ymone, Phoungueunh: *A laoszi–magyar kapcsolatok kezdeteiről*. Szeged, 1987. Kézirat.